

Sparen voor later, maar dan anders

Integrale benadering van studie, zorg, wonen en pensioen

Nu nog leggen we collectief en verplicht een substantieel deel van het salaris geblokkeerd opzij met maar één doel: een inkomensvoorziening boven op de AOW na pensionering. Dat past niet meer in de dynamische en heterogene samenleving van nu, betoogt John Smolenaers, partner Deloitte. Hij pleit voor een nieuw spaarstelsel waarin studie, zorg, wonen en inkomen integraal zijn verdisconteerd. Voor een eigentijdse, gepersonaliseerde pensioenvoorziening waarbij de financiële risico's beter zijn gedekt.

Sparen is belangrijk

Sparen voor een goede ouderdag blijft onverminderd belangrijk en vormt de kracht van het Nederlandse pensioenstelsel. Onderzoek van SEO leert dat Nederlanders ook verplicht willen (pensioen)sparen. Doel is te kunnen voorzien in een inkomen wanneer dat niet meer uit arbeid mogelijk is. Er zijn echter meer life events waarbij mensen niet in staat zijn voldoende inkomen te genereren. Denk aan werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, studie en zorgverlof. Situaties waarin de woonlasten gewoon doorlopen en de kosten voor zorg niet zelden toenemen.

De dossiers van studie, zorg, wonen en inkomen worden nu nog geïsoleerd benaderd, zowel in de politiek als in de markt. In elk afzonderlijk hebben al grote aanpassingen plaatsgevonden, zoals vermindering van hypotheekrenteaf trek, verplichte aflossing, een hogere eigen zorgbijdrage en de introductie van het sociaal leenstelsel voor studenten. Bestedingspatronen en inkomensbehoeften zijn hierdoor gewijzigd. Door deze dossiers geïsoleerd te benaderen, ontstaan uiteindelijk suboptimale oplossingen.

Risico's mitigeren

Bij het ontwerpen van een nieuw pensioenstelsel zou men niet alleen rekening moeten houden met inkomen, maar ook met die drie andere grote financiële uitdagingen in het leven: wonen, zorg en studie. Dit om de flexibiliteit te vergroten en risico's te mitigeren. Samen bepalen deze elementen grotendeels de inkomsten en bestedingsbehoeften binnen het gezin. Deze gezinsbalans kenmerkt zich evenwel door grote bezittingen (eigen

woning, spaarkapitaal, pensioenkapitaal) en hoge schulden (studieschuld, hypotheekschuld). Vergeleken met andere Westerse landen zijn we in Nederland zelfs kampioen sparen en schulden maken. Het probleem is dat de risico's aan beide zijde van de balans niet inwisselbaar zijn. In het huidige stelsel communiceren de systemen niet met elkaar. Hierdoor lopen we geen risico over het saldo van besparingen en schulden, maar over ieder deel afzonderlijk. Een gevaarlijke situatie, denk alleen al aan iemand die ontslagen wordt, met een hypotheek die onder water staat en een fors opgebouwd pensioenkapitaal. Een integrale benadering van studie, zorg, wonen en inkomen zal het saldo van risico's verminderen. Dat vraagt wel een fundamenteel andere inrichting van het pensioenstelsel gericht op flexibiliteit, zowel in de opbouw- als uitkeringsfase.

Individuele behoefte

Die flexibiliteit komt geen dag te vroeg, want de samenleving is fundamenteel anders dan in de tijd dat ons pensioenstelsel tot stand kwam. Traditionele maatschappelijke ordeningen – de man als kostwinner, de vrouw als verzorger, enzovoort – hebben plaatsgemaakt voor divers samengestelde huishoudens: alleenstaand, tweeverdieners, met of zonder kinderen, samen of gescheiden, koop- of huurhuis, met of zonder studieschuld, zorgverlenend en/of zorgbehoevend.

En als uitloper van de universele individualiseringstrend heeft ieder zijn eigen inkomensontwikkeling en bestedingsbehoefte. Behoefte aan collectiviteit is er wel, maar richt zich op het bereiken van schaalgroottes en dus kostenefficiëntie. Een voorbeeld hiervan is de

collectiviteitskorting op ziektekostenverzekeringen. Solidariteit is een ander verhaal. Risicosolidariteit (bij brand, arbeidsongeschiktheid, overlijden) is nog acceptabel, maar zodra solidariteit raakt aan (her)verdeling van inkomens, kalft het draagvlak af. Inkomenssolidariteit is een taak voor de overheid, via belastingen, en zou geen onderdeel moeten zijn van een collectief systeem.

Dynamiek in de tijd

Meer flexibiliteit in opbouw en uitkering komt niet alleen tegemoet aan de toegenomen heterogeniteit van samenleving, beroepsbevolking en pensioenpopulatie. Het sluit ook aan op de (individuele) bestedingsbehoefte-dynamiek in de tijd. Die behoefte kent pieken, zoals vlak na de studie of bij het kopen van een woning. Tevens zijn er periodes met wat lagere bestedingsbehoefte, als de kinderen het huis uit zijn en de hypotheek afgelost. Er kunnen ook onverwachte situaties optreden, zoals werkloosheid of arbeidsongeschiktheid. Daarnaast kan het een keuze zijn om tijdelijk minder te werken (sabbatical, zorgverlof) of te investeren in een studie. Het huidige pensioenstelsel gaat uit van een stijgend inkomen over een aaneengesloten loopbaan tussen begin 20 en halverwege de 60 jaar. Anno 2014 omspannt een loopbaan echter circa 50 jaar waarin periodes van studie, zorg en werk – eventueel ook werkloosheid en ziekte – elkaar afwisselen. Na deze werkzame periode volgt een pensioenperiode waarin er kapitaal beschikbaar moet zijn voor zorg. Een spaarstelsel zal moeten beantwoorden aan deze dynamiek. Tegelijk moet het stelsel kunnen anticiperen op onverwachte events. Het is daarom belangrijk expliciet te onderscheiden naar risico- en spaarelementen, mede met het oog op de gewenste solidariteit.

Individuele verantwoordelijkheid

In het nieuwe spaarstelsel zijn studie, zorg en wonen verdisconteerd. Studie, want studeren is investeren in toekomstige verdien capaciteit. Als een studie gericht is op het verbeteren van de toekomstige verdien capaciteit, zou het mogelijk moeten zijn om hiervoor huidig pensioenbudget aan te wenden. Het hogere inkomen later kan dan gebruikt worden om dit te compenseren. De integratie van de zorg moet vormkrijgen in een pijlersysteem vergelijkbaar met pensioen. Een eerste pijler als volksverzekering op een maatschappelijk aanvaard basisniveau, een tweede pijler met collectief sparen in de arbeidsvoorwaardensfeer en een derde pijler op basis van individuele besparingen. En ook wonen maakt deel uit van het stelsel. Huren of kopen maakt nogal een verschil in bestedingsbehoefte op zowel lange als korte termijn. Het huidige (pensioen)stelsel houdt hier op geen enkele wijze rekening mee, hetgeen een mismatch oplevert tussen inkomen en bestedingsbehoefte.

Veelal leidt deze nieuwe invulling tot meer flexibiliteit en individuele verantwoordelijkheid voor grote groepen werknemers. Hoe dan ook, de communicatie moet toereikend zijn en waar keuzes worden gemaakt moet ook adequate begeleiding (financial planning) worden geboden.

Noodzakelijke innovatie

De overheid moet faciliterend zijn met passende wetgeving voor arbeidsrecht, fiscaliteit en toezicht. En het is aan de uitvoerders om bedrijfsvoering en productaanbod binnen wet- en regelgeving aan te passen op de wensen van sociale partners. Maar de uitdaging om het nieuwe spaarstelsel in te vullen ligt primair op de arbeidsvoorwaardentafel. Sociale partners zouden het voortouw moeten nemen. Tot nu toe doen zij dit onvoldoende. De huidige discussie in de Nationale Pensioendialoog wordt veelal gevoerd vanuit (vermeende) problemen met het bestaande stelsel. Dat is jammer, want het blokkeert noodzakelijke innovatie. Transitieproblematiek is er, maar mag nooit leidend zijn in een visiedebat.

John Smolenaers

Pensioen Advisory
jsmolenaers@deloitte.nl

Oplossingen, creativiteit en kansen. John Smolenaers, partner Deloitte Pension Advisory per 1 november, heeft alle drie hoog in het vaandel staan. Zijn overtuiging is dat de huidige maatschappelijke discussie rondom pensioen uiteindelijk zal leiden tot een evolutie binnen het employee benefitspakket. Deze evolutie zal leiden tot een meer flexibel pakket uitgaande van een integrale benadering van studie, zorg, wonen en pensioen dat past bij de individuele behoefte en optimaal gebruik maakt van collectiviteitsvoordelen. Hierover praat hij u graag bij.

Colofon

Pensioen. is het kwartaalmagazine van Deloitte over actuariële, financiële, juridische, fiscale en verzekeringsaspecten van pensioen.

Redactie

Robert-Jan Hamersma,
Deloitte Financial Advisory Services
Carl Luijken,
Deloitte Financial Advisory services
Johannes Penon,
Deloitte Accountants
Harm Prinsen,
Deloitte Belastingadviseurs
Roderik van Sluis,
Deloitte Belastingadviseurs

Contactadres

T.a.v. Marcia van Zundert-Oosse
Postbus 2031
3000 CA Rotterdam
telefoon: 088 288 2303
e-mail: pensioen@deloitte.nl
www.deloitte.nl

Coördinatie & realisatie

Deloitte Communicatie, BCCR

Eindredactie

Paulina Damen, Willemstad

Interview

Vincent Peeters

Ontwerp

Brand, Communications & Corporate
Social Responsibility

Fotografie

Sabine Bison, Bisoeder Producties
Rotterdam

Aan dit nummer werken mee

Wikash Bansi, Ton Berendsen,
Carina Houwen, Ralph ter Hoeven,
Dirk Schoemaker, John Smolenaers,
Casper de Vries, Ivo van der Veen,
Maarten van Wieren.

Drukwerk

Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam

Abonnement

Wilt u dit magazine kosteloos ontvangen?
Mail naar: pensioen@deloitte.nl.

ISSN: 1873 - 3921

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about for a more detailed description of DTTL and its member firms.